

Publication of Association Esprit, Société et Rencontre
Strasbourg/France

The Journal of Academic Social Science Studies

JASSS

Volume 5 Issue 8, p. 505-511, December 2012

RAST ŞARKILARDA ARALIKLARIN KULLANIMI

USAGE OF INTERVAL IN RAST COMPOSITIONS

Yrd. Doç. Dr. Meltem EROL DÜZBASTILAR

*Karadeniz Teknik Üniversitesi, Fatih Eğitim Fakültesi, Güzel Sanatlar Eğitimi
Bölümü, Müzik Öğretmenliği Anabilim Dalı*

Abstract

With the area it contains, the depth and the variabilities it has, the Traditional Turkish Music forms a cultural wealth in history (Ay, 1988: 540). Rast maqam in Traditional Turkish Music is the fifth most frequently used maqam in TRT repertoire, one of the widest collection of Traditional Turkish Music. The aim of this study is to analyse the usage of Rast maqam intervals by using computer thecnology. The computer thecnology which has shown a great progress in recent years, is begun to be used in music dcypline researches and analysis, and it provided great opportunities to the researchers. The usage of computer spreads in music researches at thace phase of analysing the data (Erol, 2007:38). The studies which take long time, and have hard, monotonuous process steps, begun to be made in the music field and spread among the teachers by the help of the computer thecnology. In this study, 50 Rast composition which are choosen randomly are analyzed by using computer thecnology to determine the usage of Rast maqam intervals. As the result of this study, the usage of Rast maqam intervals are determined and explained with examples. According to the results of this study B2 interval to the direction of low pitched voice field is determined as the most frequently used interval, and K6 interval to the direction of low pitched voice field is determined as the least used interval of the Rast Maqam. This study is important because of displaying characteristics of Rast melodies. It is thought that this study will provide a new perspective to the researchers, composers, players, teachers and learners, and will contribute to their studies.

Key Words: Rast Maqam, Musical İntervals, Statistical Analysis.

Öz

Kapsamış olduğu alan ile Geleneksel Türk Sanat Müziği, tarih içindeki derinlik ve çeşitliliği ile geniş bir kültür zenginliği meydana getirmektedir (Ay, 1988: 540). Geleneksel Türk Sanat Müziği içinde Rast makamı, günümüze ait en geniş koleksiyonlardan biri olan TRT Türk Sanat Müziği Sözlü Eserler Repertuarı'nda en sık kullanılan beşinci makamdır. Çalışmanın amacı, bilgisayar teknolojisinden faydalanarak Rast şarkılarda aralıkların kullanım durumlarını belirlemektir. Son yıllarda büyük ilerleme gösteren bilgisayar teknolojisi, müzik alanındaki çalışma ve analizlerde de kullanılmaya başlamış ve araştırmacılara büyük imkanlar sağlamıştır. Müzik araştırmalarında verilerin analizi aşamasında bilgisayar kullanımı tüm dünyada giderek yaygınlaşmaktadır (Erol, 2007:38). Uzun zaman alan, zor ve monoton işlem basamakları olan çalışmalar, bilgisayar teknolojisi yardımıyla, müzik alanında da yapılmaya ve özellikle eğitimciler arasında yaygınlaşmaya başlamıştır. Çalışmada Rast makamında aralıkların kullanım durumlarını belirlemek amacıyla, rastgele seçilen 50 Rast şarkı bilgisayar ortamında istatistiksel yöntemlerle analiz edilmiştir. Analiz sonucunda Rast makamındaki aralıkların kullanım durumları belirlenerek, örneklerle açıklanmıştır. Çalışma sonucunda Rast makamında en fazla kullanılan aralığın pest yöne doğru kullanılan B2'li aralığı, en az kullanılan aralığın ise yine pest yöne doğru kullanılan K6'lı aralığı olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır. Çalışma, aralıkların kullanımı konusunda Rast ezgilerin karakteristik özelliklerini ortaya koymasından önem taşımaktadır. Çalışmanın araştırmacı, besteci, icracı, öğretmen ve öğrencilere yeni bakış açıları kazandıracığı ve önemli katkılar sağlayacağı düşünülmektedir.

Anahtar kelimeler: Rast Makamı, Aralıkların kullanımı, İstatistiksel analiz.

1. Giriş

Kapsamış olduğu alan ile Geleneksel Türk Sanat Müziği, tarih içindeki derinlik ve çeşitliliği ile geniş bir kültür zenginliği meydana getirmektedir (Ay, 1988: 540). Makamsal açıdan bakıldığında Geleneksel Türk Sanat Müziği içinde Rast makamı, en geniş koleksiyonlardan birine sahiptir ve TRT Türk Sanat Müziği Sözlü Eserler Repertuarı'nda en sık kullanılan beşinci makam olarak yerini almaktadır.

Günümüzde, pek çok bilim dalı, bilgisayar teknolojisinin sağlamış olduğu yenilikleri yakından izlemekte ve kaydedilen bütün aşamaları alanlarına kazandırmaya çalışmaktadırlar. Bugüne değin yapılan çalışmalardan alınan sonuçlar göstermiştir ki, bilgisayar ve bilgisayar teknolojisi ile işlevini sürdüren bütün aygıtlar, ilgili alana sınırsız olanaklar getirmiştir (Cevher, 2002: 277). Uzun zaman alan, zor ve monoton işlem basamakları nedeniyle cesaret edilemeyen çalışmalar, bilgisayar teknolojisi yardımıyla, müzik alanında da yapılmaya ve özellikle eğitimciler arasında yaygınlaşmaya başlamıştır.

Bu çalışmada, Rast makamında aralıkların kullanım durumlarını belirlemek amacıyla, 25409 notadan oluşan büyük bir veri tabanı üzerinde yoğun işlemler gerektiren aşamalarda, bilgisayar desteğinden yararlanılmıştır. Rasgele seçilen 50 Rast şarkı, bilgisayar ortamında istatistiksel yöntemlerle analiz edilmiştir.

1.1. Amaç

Çalışmanın amacı, bilgisayar teknolojisinden faydalanarak Rast şarkılarda aralıkların kullanım durumlarını belirlemektir.

1.1. Önem

Çalışma, aralıkların kullanımı konusunda Rast ezgilerin karakteristik özelliklerini ortaya koyması bakımından önem taşımaktadır.

2. Yöntem

Bu çalışmada “genel tarama modeli” kullanılmıştır. Tarama modellerinde önemli olan, varolanı değiştirmeye kalkmadan gözleyebilmektir. Mevcut durumlar ve şartlar aynen ortaya konmaya çalışılır. Genel tarama modelleri, çok sayıda elemandan oluşan bir evrende, evren hakkında genel bir yargıya varmak amacı ile, evrenin tümü ya da ondan alınacak bir grup, örnek ya da örneklem üzerinde yapılan tarama düzenlemeleridir. (İslamoğlu, 2003, 77; Kaptan, 1998, 59; Karasar, 2005, 77, 79, 81, 82; Karasar, 2005, 34).

Veri tabanı üzerinde “Alpharabius¹” yazılımı kullanılarak istatistiksel analizler yapılmıştır.

¹ Alpharabius, SQL, AWK ve Csound teknolojilerine dayalı bir müzikal analiz uygulamasıdır. M. Cihat Can tarafından C++ dilinde yazılmış olan Alpharabius'la güvenilir, hızlı ve kolay bir biçimde analiz kodları yazılabilir. SQL sayesinde büyük veri tabanlarında kısa sürede ayrıntılı aramalar gerçekleştirilebilir. AWK'ın yalınlığı ve sadeliği kodlamaya büyük kolaylık getirir. Sesle ilgili işlemleri ise bir sentezleme klasiği olan Csound üstlenmiştir. Alpharabius MusicXML dosyalarını toplu olarak açıp kısa sürede büyük veri tabanları hazırlayabilir (Can, 2005).

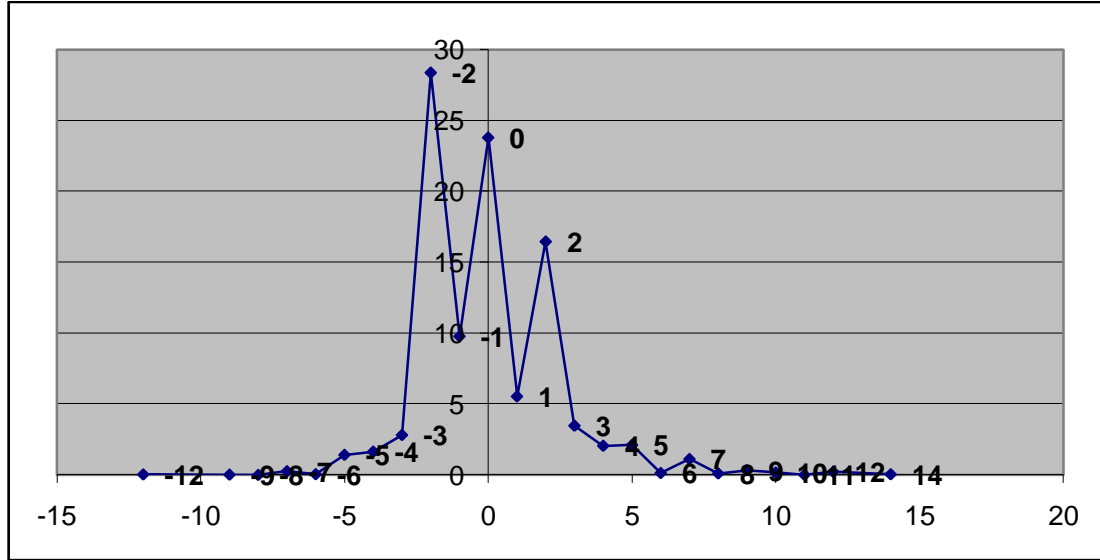
Alpharabius yazılımı, bir çok doktora ve yüksek lisans tezinde, bildiri ve makalelerde kullanılmıştır/kullanılmaktadır. Örneğin; “Nihavent Ezgilerin İstatistiksel Metodlara Dayalı Olarak Kemana Uygunluğunun Belirlenmesi” (Erol, 2007), “Türk ve Batı Çocuk Şarkılarının Karşılaştırmalı Analizi” (Göher, 2006), “Zeybeklerin SQL Sorgulama Dili İle Analizi” (Müezzinoğlu, 2004).

3. Bulgular ve Yorum

Çalışmanın analiz aşamasında Rast makamındaki şarkılarda pest ve tiz bölgeye doğru kullanılan aralıklar incelenmiş ve aralıkların kullanım sıklıkları belirlenmiştir. Grafik 1’de, Rast şarkılarda kullanılan aralıklar görülmektedir. Sıfır noktası, unison aralığı anlamına gelmektedir. Sıfır noktasının sağında kalan kısım tiz bölgeye doğru kullanılan aralıkları, solunda kalan kısım ise pest bölgeye doğru kullanılan aralıkları göstermektedir.

Bu çalışmadaki ikili aralıklar, batı müziği literatüründe kullanılan K2’li ve B2’li kavramlarıyla tanımlanmıştır. Bu tanımlama çerçevesinde, standart bir ifadeyi sağlayabilmek amacıyla, Rast makamının Klasik Türk Müziği özgü “büyük mücenneb” (8 koma değerindeki ikili aralık) aralığı B2’li olarak, “küçük mücenneb” (5 koma değerindeki ikili aralık) K2’li olarak tanımlanmıştır. Örneğin A4-B4 aralığı rast makamında bir koma bemolle kullanılmakta ve 8 koma değerindeki büyük mücenneb ile ifade edilmektedir. Bu çalışmada A4-B4 aralığı B2’li olarak tanımlanmıştır.

Grafik 1. Rast Şarkılarda Kullanılan Aralıklar

Grafikte ilk dikkati çeken, üstteki üç noktadır. Sıfırın sol tarafında bulunan ve en sık kullanılmış olan -2 noktası, pest yöne doğru kullanılan B2’li aralığını göstermektedir. İkinci sırada sıfır noktası yani unison aralığı gelmektedir. Üçüncü sırada ise sıfırın sağında bulunan 2 noktası, tiz yöne doğru kullanılan B2’li aralığı bulunmaktadır.

Kullanım sırası olarak bu üç noktadan sonra -1 ve 1 noktaları dikkati çekmektedir. -1, pest yöne doğru K2’li, 1 ise tiz yöne doğru K2’li aralığının kullanımını göstermektedir.

Daha sonra uç bölgelere doğru gidildikçe, yani aralıklar genişledikçe kullanım sıklıklarının belirgin şekilde azaldığı görülmektedir.

Aşağıda, geniş aralıkların kullanıldığı “Yok mu Cana Aşkına Hiç Şefkatin” şarkısının ilk dizisi görülmektedir. Şarkıda, Rast makamında az kullanılan büyük atlamalar bulunmaktadır. Kullanım sıklığı bakımından birinci sırada yer alan pest yöne doğru B2’li aralığı da oldukça fazla kullanılmıştır.

Şekil 1. Geniş aralıklar kullanılan bir ezgi

Küçük aralıkların kullanımına örnek olarak da Şekil 2’de “Bir Bakışla Bağladın” şarkısının ilk dizeği verilmiştir. Şarkıda, ard arda gelen sesler birbirine yakın hareketlerde bulunmuştur. Kullanım sıklığı bakımından ikinci sırada yer alan unison aralığının çok kullanıldığı görülmektedir.

Şekil 2. Dar aralıklar kullanılan bir ezgi

Rast şarkılarda aralıklar, kullanım sıklığı yüzdeleriyle birlikte Tablo 2’de gösterilmiştir. Pest yöne doğru olan aralık kullanımları (-) olarak gösterilmektedir. Örneğin B2’li aralığı tize doğru bir gidişi gösterirken -B2’li aralığı pest bölgeye doğru bir gidişi göstermektedir.

Şarkılarda -B2’li aralığının kullanım sıklığı yüzdesi % 28,35’tir. Unison aralığının kullanım sıklığı yüzdesi 23,77 iken B2’li aralığınınki 16,45’tir. İlk üç aralığın toplam kullanım yüzdeleri %68,57’dir. Bu üç aralıktan sonra belirgin şekilde bir düşüş vardır. Tabloda alt sıralara inildikçe, aralıkların büyümesiyle birlikte kullanım sıklığının da azaldığı görülmektedir. Şarkılarda en az kullanılan aralıklar, pest yöne doğru kullanılan K6’lı ve tiz yöne doğru kullanılan B7’li aralığıdır. Şarkılarda kullanılan en dar aralık unison aralığı, en geniş aralık ise tiz yöne doğru kullanılan, oktav+B2’li aralığıdır. Oktav aralığı -5’li, 6’lı ve 7’li aralıklardan daha geniş olmasına rağmen, kullanım sıklığı bakımından bu aralıklardan daha üst sıralarda yer almıştır.

Tablo 1. Rast Şarkılarda Pest ve Tiz Bölgeye Doğru Kullanılan Aralıklar

Sıra No	Aralıklar	KS %
1	-B2	28,35
2	unison	23,77
3	B2	16,45
4	-K2	9,78
5	K2	5,54
6	K3	3,48
7	-K3	2,82
8	T4	2,12
9	B3	2,06
10	-B3	1,65
11	-T4	1,42
12	T5	1,12
13	B6	0,33
14	-T5	0,27
15	oktav	0,23
16	K7	0,17
17	E5	0,14
18	K6	0,11
19	-E5	0,06
20	Oktav+B2	0,05
21	-oktav	0,04
22	-B6	0,03
23	B7	0,01
24	-K6	0,01
Toplam		100

SONUÇ VE ÖNERİLER

Sonuçlar

Rast makamında en fazla kullanılan aralık pest yöne doğru kullanılan B2'li aralıktır. B2'li aralığının kullanım yüzdesi % 28,35'tir. İkinci sırada unison aralığı gelmektedir, kullanım sıklığı yüzdesi 23,77'dir. Üçüncü sırada ise % 16,45'lik kullanım yüzdesi ile tiz yöne doğru kullanılan B2'li aralığı bulunmaktadır. İlk üç aralığın toplam kullanım yüzdeleri %68,57'dir.

İlk üç aralıktan sonra kullanım sıklığı belirgin şekilde düşmektedir. Daha sonra pest yöne doğru K2'li ve tiz yöne doğru K2'li aralığı kullanılmıştır. Bu iki aralığın toplam kullanım yüzdeleri ise %15,32'dir.

Unison, K2'li ve B2'li aralıklarının bulunduğu ilk beş aralık, %83,89 kullanım yüzdesine sahiptir. Aralıklar genişledikçe kullanım sıklıklarının belirgin şekilde azaldığı görülmektedir.

Şarkılarda en az kullanılan aralıklar, pest yöne doğru kullanılan K6'lı ve tiz yöne doğru kullanılan B7'li aralığıdır.

Şarkılarda kullanılan en dar aralık unison aralığı, en geniş aralık ise tiz yöne doğru kullanılan, oktav+B2'li aralığıdır.

Oktav aralığı -5'li, 6'lı ve 7'li aralıklardan daha geniş olmasına rağmen, kullanım sıklığı bakımından bu aralıklardan daha üst sıralarda yer almıştır.

Öneriler

Bu çalışma, Geleneksel Türk Sanat Müziğı makamlarının, makamsal seyir özelliklerinin istatistiksel verilerle bilimsel olarak ortaya konmasında bir örnek olarak kullanılabilir.

Çalışma sonuçları, Rast makamının karakteristik özelliklerinin istatistiksel verilere dayandırılarak belirlenmesinde kullanılabilir.

Bilgisayar teknolojisi yardımıyla yapılacak bu gibi çalışmaların Geleneksel müziklerimizi tanımayı ve tanıtmayı kolaylaştıracağı ve bu çalışmaların desteklenerek çoğaltılması gerektiğı düşünölmektedir.

Bilgisayar teknolojisi kullanımının yaygınlaşmasıyla daha önce uzun, monoton ve zor olan çalışmalar daha kısa zamanda, daha doğru sonuçlar elde edilerek yapılabilir.

KAYNAKÇA

- AY, Gökten. (1988). "Türkiye'de Acilen Bir 'Türk Müziğı Araştırma Enstitüsü ya da Merkezi' Kurulmalıdır". Birinci Müzik Kongresi Bildiri Kitabı. Ankara.
- CEVHER, M. Hakan. (2002). "Bilgisayar ile Kulak Eğitimi". 21. yy. Başında Türkiye'de Müzik Sempozyumu Bildiri Kitabı. Ankara.
- EROL, Meltem. (2007). Nihavent Ezgilerin İstatistiksel Metodlara Dayalı Olarak Kemana Uygunluğunun Belirlenmesi. Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- İSLAMOĞLU, Ahmet Hamdi. (2003). Bilimsel Araştırma Yöntemleri. İstanbul: Beta Basın Yayım Dağıtım AŞ.
- KAPTAN, Saim. (1998). Bilimsel Araştırma ve İstatistik Teknikleri. Ankara: Tekışık Web Ofset Tesisleri.
- KARASAR, Niyazi. (2005). Bilimsel Araştırma Yöntemi. Ankara: 3A Araştırma Eğitim Danışmanlık Ltd. Şirketi
- Türk Sanat Müziğı Seçme Eserler 1. (1998). Ankara. Müzik Dairesi Başkanlığı Yayınları.
- Türk Sanat Müziğı Seçme Eserler 2. (1998). Ankara. Müzik Dairesi Başkanlığı Yayınları.